

blat necessari de tocar ací.

DERIV.: *Fotgera* (Prat de LL., 1932) 'una altra mena de *polla*, no gaire bona per menjar però més que la *fojta*'. *Fotgeria*. *Fotjar* 'obrar amb lentitud'.

FOTJA II, 'sot d'aigua o fang', mot provinent de la família del ll. FÖDERE 'cavar'; probablement procedeix del verb *fojtar* 'furgar, gratar la terra', oc. ant. i lldg. *fojtar*, *foujà* 'cavar la terra', ll. FODICARE 'cavar o picar amb pic o magall', 'burxar amb la punta d'un os, d'una eina', que és derivat de FÖDERE. □ 1.^a doc.: 1803, Belv.

Que el defineix «clot d'aigua o fang clar; regajo, charca; aqua stagnans», repetit sense canvi per Lab. (1839 ---); *DAG.* localitzant-ho a Santa Eulàlia de Riuprimer: «charco, fanguera; bache; gran sot en la rodiera ple de fang; fang clar que tapa el camí». De fet és més o menys usual pel Vallès i fins al Barcelonès (sempre sentit amb *ó*) i Emp.; però em sembla que realment ho és més que enlloc cap a Osona i Lluçanès: «hi havia uns *fògès!*», se'm planyia a Sant Martí d'Albars un pobre carreter al cap d'una tongada de pluges (1964); Barnils, que era de Centelles, també ho testificava amb *ó*: «quina carretera!, no s'hi pot donar un pas en ferm: tot són *fojtes* d'aigua i fang», «sots o roderes que el pas dels carros va obrint en el camí i que tornen tous i fangosos al ploure» (BDC III, 34).

No és acceptable l'etimologia FÖVEA que semblava evident a Barnils: no hi hauria cap explicació per a la *ó*: fóra un cas únic, car justament és la tancada etimològica la que es torna oberta, en síl·laba inicial, en quasi tot el domini català (*LleuresC*, 189-195); *vi* és conserva en català contra el que ell creia (*gàbia*, *ràbia*, *sàvia*, *llavi*, *gúbia*, *Llivia*, *Corribia*, *sàlvia* etc.); és sabut que *pluja* parteix del ll. vg. PLOIA i *haja* ja s'havia reduït a HAJA < HABEAM, i precisament es troba *jòbia* de FOVEA en cat. ant. (veg. *BÒFIA*), de manera que hi hauria un inexplicable duplicat; i, en fi, FOVEA no era un enfondiment petit i accidental d'un camí sinó una grossa, permanent i fonda clotada. La idea ja va ser rebutjada per bons jutges, Jud i Moll, que coincidien a partir d'un derivat de FÖDERE: aquell (*Rom.* XLV, 569) suggeria identificar amb un *FÖDIUM 'clot' que s'ha assenyalat en parlars del Nord d'Itàlia (Salvioni, *RDR* I, 104),¹ aquest postulava una base esquemàtica *FODICA (*AORBB* II, 43). Sembla que en aquest cas és Moll el qui es cremava més; car venint d'un *FÖIU < FÖDIUM hauríem de tenir *ú* en fonètica catalana, objecciona que també s'oposava, altrament, a l'ètimon de Barnils.

Hi ha sempre un punt que inquieta en totes les explicacions donades: arribar des d'un mot merament català, pertanyent només a l'època moderna de l'idioma, i encara de vigència limitada al cat. or., d'un sol salt fins al llatí vulgar, ¿no és llançar-se més enllà de la prudència? Convindria trobar almenys un llaç, algun pont intermedi. Havent-hi la terminació *-tja* tenim ja una invitació a lligar-ho amb un verb en *-tjar*, terminació d'aire més verbal que nominal. Ara bé hi ha el

verb *fojtar* en català. I sens dubte és veritat que aquest verb no té una documentació gens antiga. Cap diccionari no l'havia recollit (manca Lab., Vogel, *DAG.*, *DOrt.*, *DBal.*, Bulbena 1905) fins que el va usar Ruyra en el seu primer llibre de 1902: «s'aixecava les faldilles --- i ara seguint l'ona que s'enretira i ara fugint de la que avança, *fojtava* amb els peuetes ací i allà, descolgant de la sorra xopa uns cuquets vermells i lluentos com coral mullat» (*Jacobè*, en *Pinya de Rosa* I, 153), i d'ell degué passar al Bulbena de 1918 (dial. «escarbar»).

Però és que en veritat és sorprenent que no s'hagi recollit abans, car no hi ha verb més estès en les comarques del cat. or., i estic segur d'haver-lo sentit en una dotzena d'indrets al Nord i Nordest de Barcelona (Maresme, Guillerics ---) abans de 1930-5, sobretot parlant del porc que furga la terra amb el morro (ho recordo ben precisament del Montnegre i de cap a Sant Joan de les Abadesses, en aquells anys, d'Horsavinyà parlant dels senglars, cap a 1965-70), i crec que si no en trobo notes és precisament perquè m'era tan usual; justament amb aquesta acc. el registra el *DFa.*, i almenys tinc cèdula del present *fògøn*, amb *o* tancada, sentit a la serra damunt Calella de la Costa, parlant dels talps que perforen la terra (1927). Tant se val que no n'hi hagi documentació antiga; i no importa gaire que el significat pugui no semblar superposable exactament amb el del substantiu *fojta*, tanmateix ben conciliable: car en tot cas es tracta de la prolongació cap al Sud d'un verb ben conegut i ben antic en el domini gallo-romànic, i amb una etimologia evident: FODICARE.

Aquest ja és clàssic, i a penes menys usual que la seva forma radical FÖDERE. D'aquell podríem dir que era el mateix que aquest però amb matís determinatiu i intensiu, agreujant el matís de 'cavar, excavar', propi del verb bàsic, fins a fer-ne 'burxar a cops, atenallar, tractar d'esbotzar': *fodicare latus* 'donar a algú un cop de colze per espavilar-lo', Horaci, *fodicare animum* 'inquietar (algú)', Plaute, Ciceró, *fodicare latera* 'tumentar estenallant el cos', Ammianus. A continuació del domini català tenim *huğá* (present *húge*) general ja a la Vall d'Aran 'cavar (cercant)' (*Cor.*, *VocAr.*, 56), landès i bearn. *boudyà* (Millardet, *Atlas des Landes*, 112; Lespy-R.), i *fojtar* (grafia *foggar*, etc.), apareix ja cinc vegades en textos occitans del S. XIV (algun del XIII), tots ells llenguadocians, i més aviat del Sud, especialment dos cops en els comptes de Jacme Olivier, mercader narbonès del S. XIV (*PSW* III, 576); avui, segons el *TdF*, *foutjà* és llenguadocià i del finès per a «fouger, fouir, piocher, bêcher, cultiver». Si volem més detalls ens en donarà a dojo el *FEW* (III, 665); entre els quals, notem fr. *fouger* «fouiller le sol avec le bouter (du porc, du sanglier)», des del S. XIV, avui persistent en quasi tot l'Oest i Centre d'Oïl; llem. *foujar*.

El cas és que ací trobem la coincidència de matís amb el que pressuposa el cat. *fojta* 'sot del camí', car en el Delfinat tenim *fougear* «creuser» a Champsaur, tolosà *foutchè* «creuser la terre», Grenoble *fogié* «re-